

Archeologienota Beveren - Vesten

Eva Sponselee

Bornem
2019

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Eva Sponselee

All-Archeo bvba
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2019/12.807/87

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	8
2.3.3	Werkwijze	10
2.4	Assessmentrapport	10
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	10
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	22
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	26
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	27
3	Samenvatting.....	29
4	Bibliografie	30
4.1	Publicaties	30
4.2	Websites	30
5	Bijlagen	31
5.1	Archeologische periodes	31

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

---

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2019F237

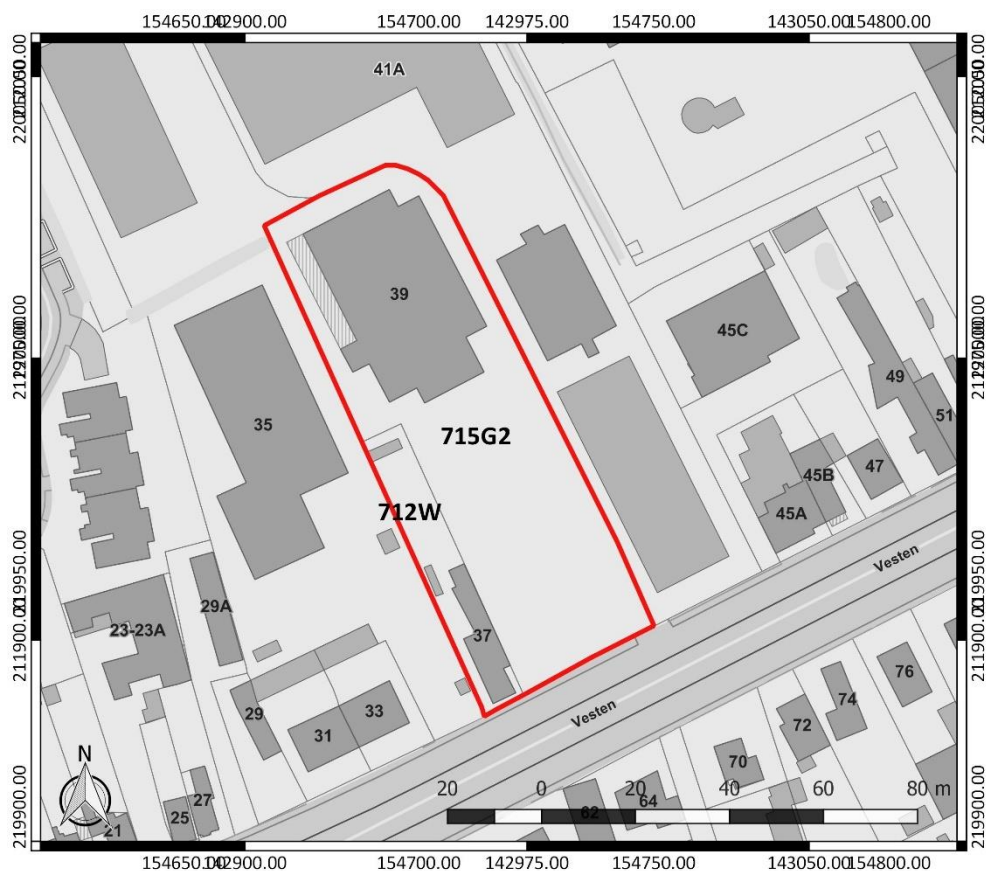
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Beveren, Beveren, Vesten 37 en 39, Vesten

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 142905, 212010
- 142937, 212026
- 143008, 211903
- 142963, 211879

Kadastraal plan:

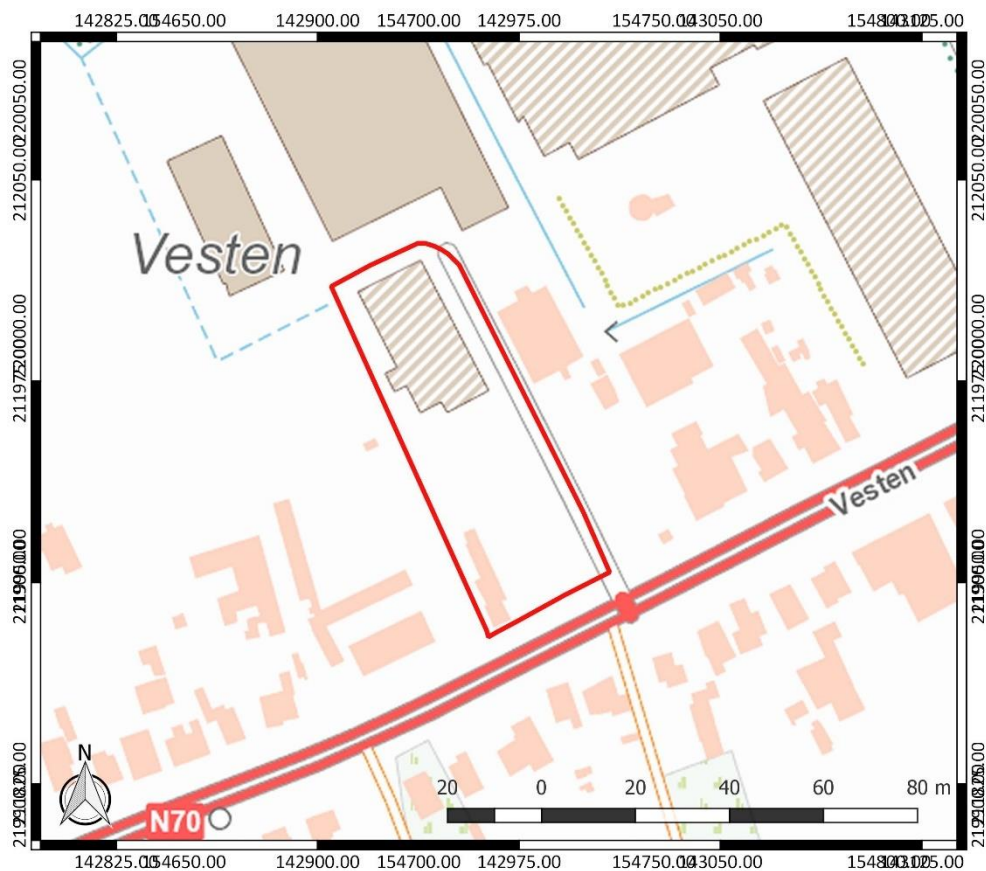

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Beveren, Afdeling 1, Sectie B, nummers 712w en 715g2

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 6920 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 26/06/2019 – 03/07/2019

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland

Verstoorde zones: Er bevinden zich gebouwen en verhardingen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringenkaart, weergegeven op een recente orthofoto (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

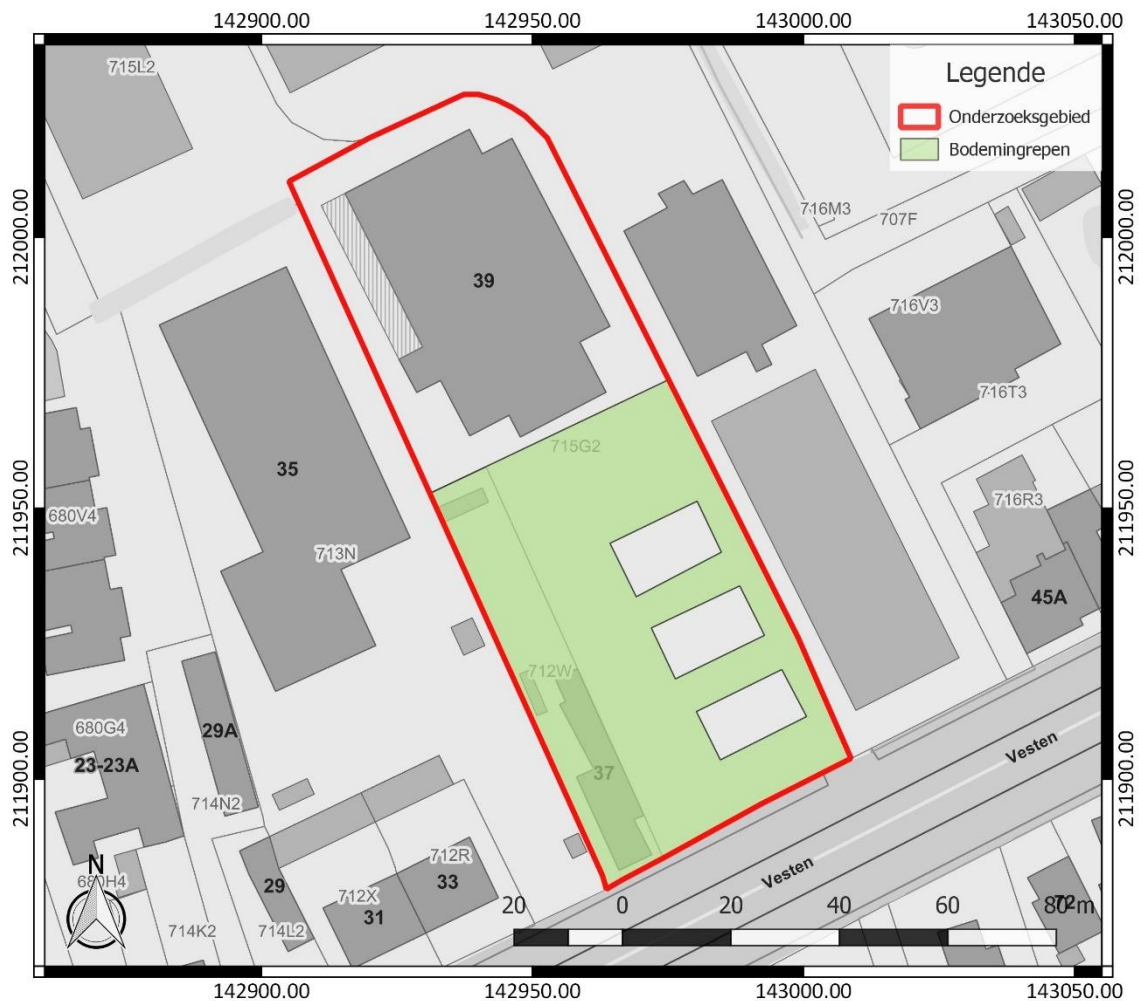
2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: De werken vinden slechts plaats in een deel van het onderzoeksgebied. De oppervlakte van de zone waar bodemingrepen gepland worden, bedraagt ca. 3386 m² (Figuur 4).

Figuur 4: De zone binnen het onderzoeksgebied waar bodemingsrepen zullen plaatsvinden, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een uitbreiding van de bestaande parking gerealiseerd worden (Figuur 5). De huidige parking op Vesten 39 wordt uitgebreid met 25 extra parkeerplaatsen. De bestaande verharding wordt daarbij omgezet naar rode klinkers met zwarte belijning. Ter hoogte van de bestaande parking wordt enkel de verharding verwijderd. De onderliggende fundering blijft grotendeels behouden.

Het perceel 712w wordt aan de parking toegevoegd (964,09 m²). Hier worden 28 nieuwe parkeerplaatsen aangelegd, eveneens in rode klinkers, omrand met antracietkleurige klinkers. Rondom deze parkeerplaatsen wordt alles verhard. In totaal zal er 947 m² verharding toegevoegd worden aan de huidige parking. De verstoringsdiepte bedraagt ca. 60 cm, maar plaatselijk ter hoogte van de infiltratie loopt de verstoringsdiepte op tot ca. 1,5 m. Voordat deze parkeerplaatsen aangelegd kunnen worden, moet eerst de bebouwing die zich op perceel 712w bevindt, worden afgebroken.

Ten westen van de nieuwe parkeerplaatsen wordt een groenzone voorzien. In de groenzone achter de HS-cabine worden de nieuwe nutsvoorzieningen geplaatst. De HS-cabine zal verplaatst worden van de parking op perceel 715g2 naar de nieuwe parking op perceel 712w. Ook een aantal verlichtingspalen en de gasleiding zullen waarschijnlijk verplaatst moeten worden.

Figuur 5: Ontwerplan (Tecro & Krea architecten)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

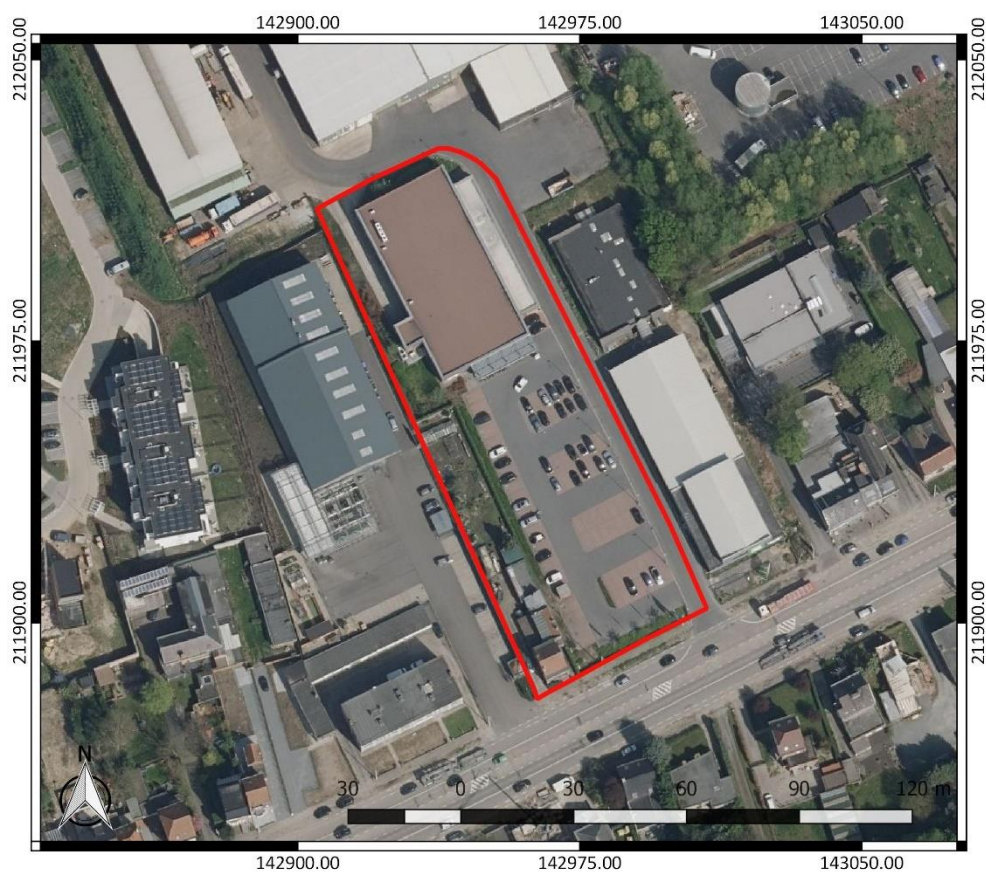
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

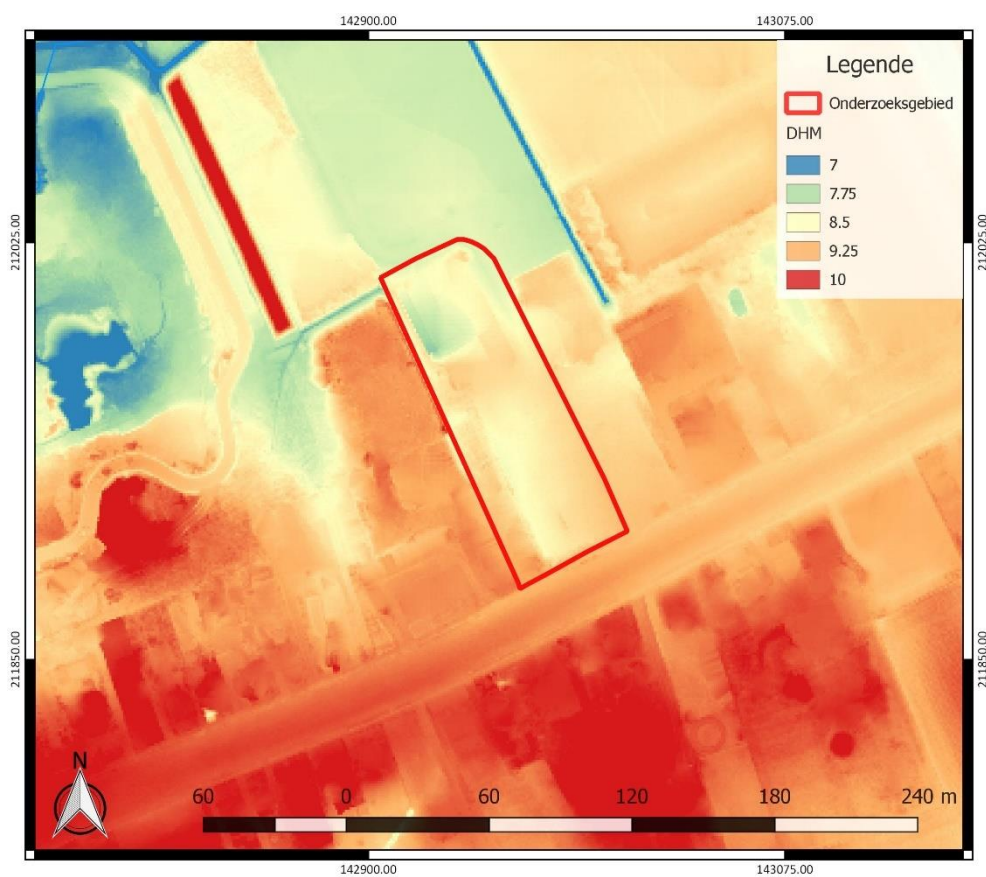
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

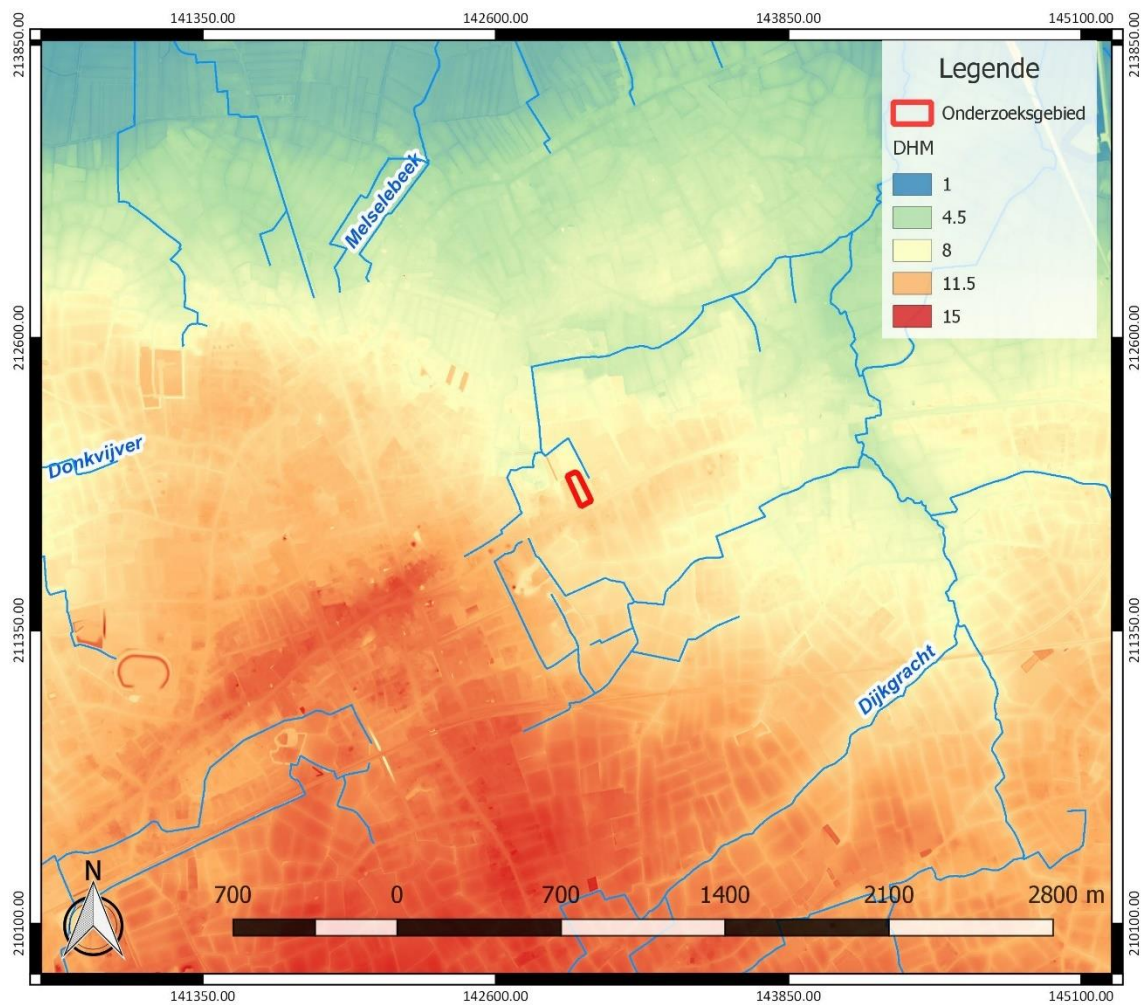
Het onderzoeksgebied is gelegen ten noordoosten van het centrum van Beveren, tussen Viergemeet in het westen, Pareinpark in het oosten en Vesten in het zuiden (Figuur 6). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden en woonuitbreidingsgebieden. Hydrografisch behoort het tot het Beneden-Scheldebekken. Ten noorden, ten zuiden en ten westen stromen enkele kleine waterlopen. Verder ten zuidoosten stroomt de Dijkgracht, en verder ten noorden situeert zich de Melselebeek.

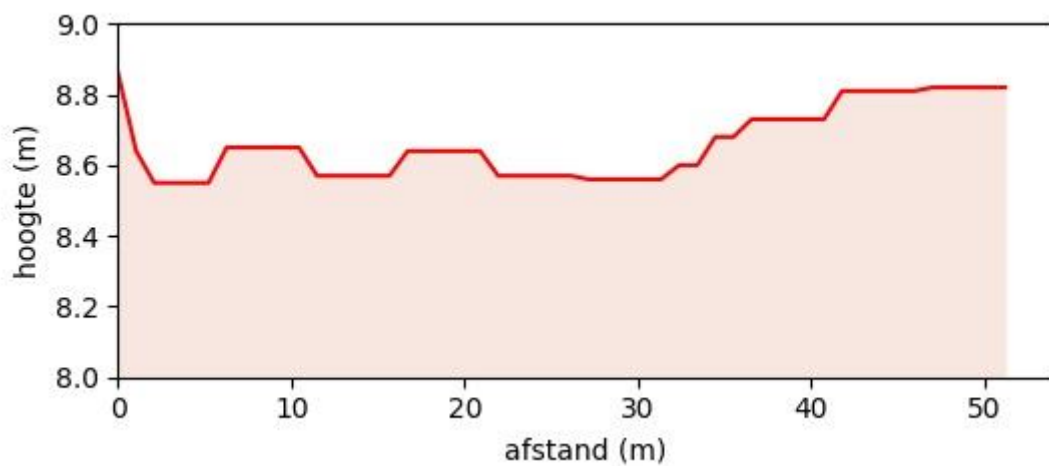
Figuur 6: Luchtfoto van 2018 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 7: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

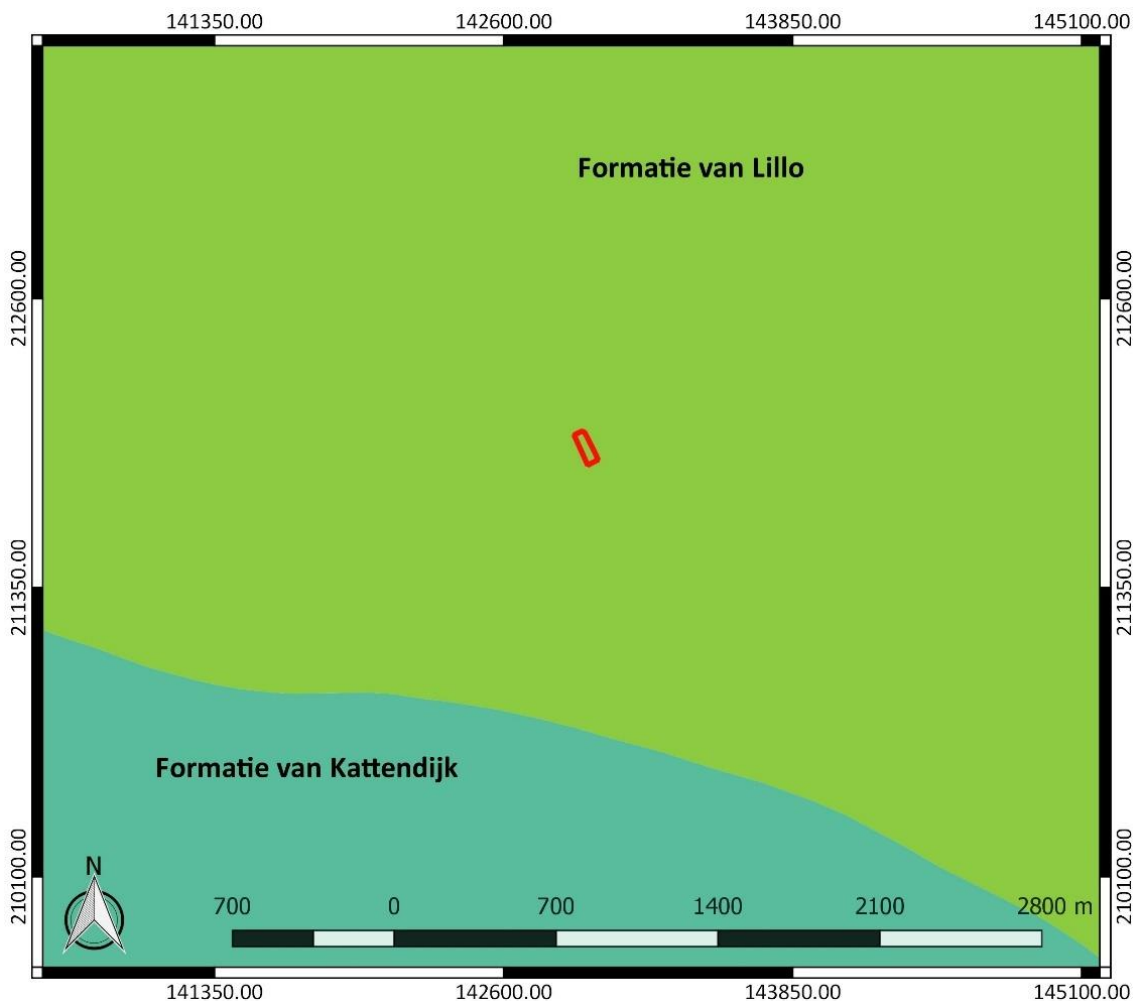

Figuur 8: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 9: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch is Beveren gesitueerd op de Wase Cuesta. In het noorden wordt de cuesta op een hoogte van 4 m TAW begrensd door poldergebied. Op de cuesta worden hoogtes tot ongeveer 30 m TAW bereikt. De hoogtelijnen lopen grotendeels van zuidwest naar noordoost. De Wase Cuesta wordt bepaald door een steil zuidelijk cuestafront en een zwakhellende noord-noordoostelijke rug.³ Het was voornamelijk tijdens het quartair dat het landschap zijn huidige uitzicht verkreeg. Vooral tijdens de koude perioden vond een sterke erosie plaats en een belangrijke uitschuring van de tertiaire lagen door rivieren. Zo ontstond een laag, zwak golvend heuvellandschap.⁴ Het onderzoeksgebied bevindt zich op de noordelijke flank van de Wase Cuesta (Figuur 8). Het terrein kent een hoogte van 8 tot 8.9 m TAW (Figuur 9).

Figuur 10: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 10) bestaat uit de Formatie van Lillo. Dit wordt gekenmerkt door groen tot grijsbruin fijn zand dat weinig glauconiethoudend is en dat schelpen aan de basis bevat.⁵ Ten zuiden van het onderzoeksgebied bevindt zich de Formatie van Kattendijk. Deze bestaat uit groengrijs tot grijs fijn zand dat glauconiethoudend en plaatselijk kleihoudend is.⁶

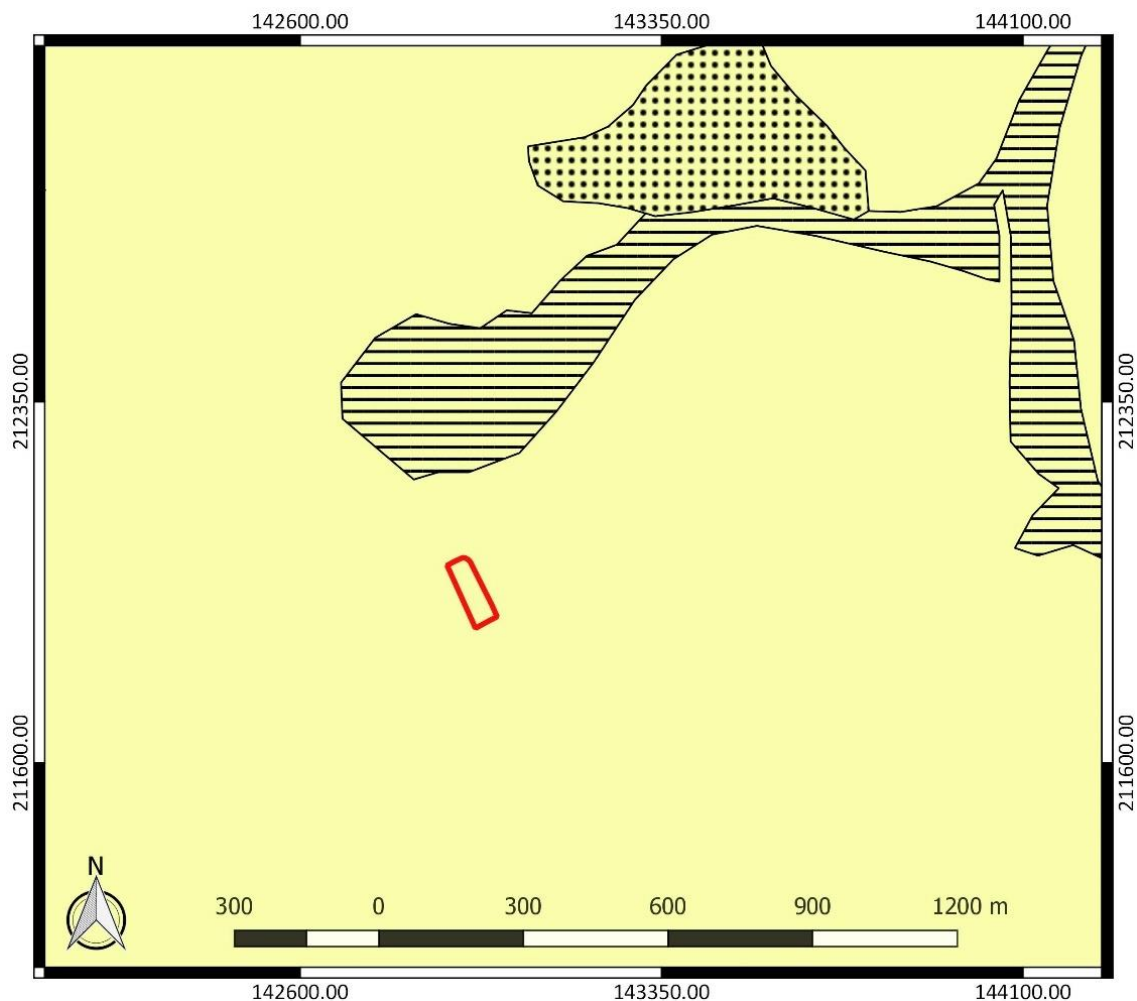
³ Adams *et al.* 2002, 7

⁴ Thoen 1989, 15

⁵ www.geopunt.be/kaart

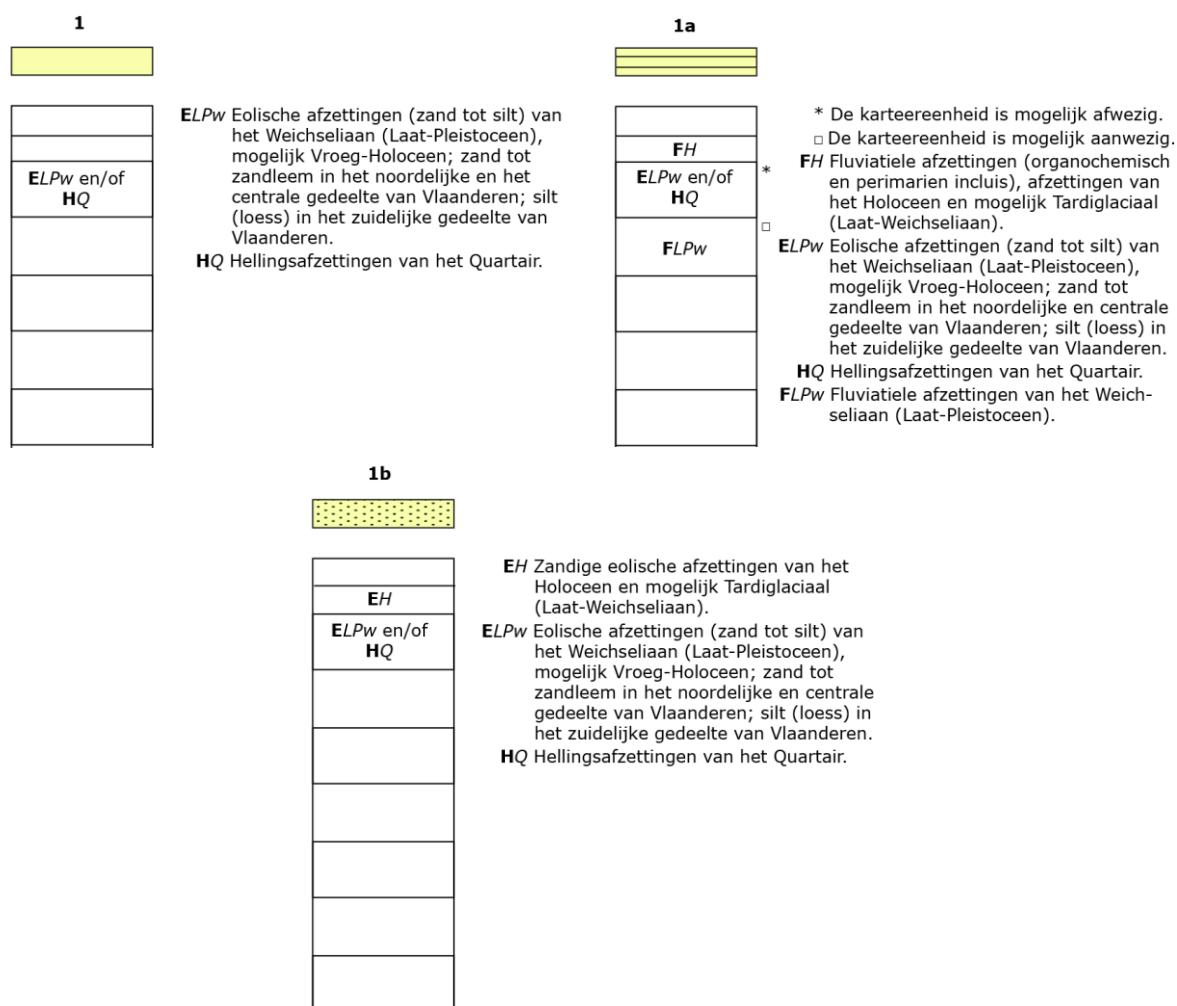
⁶ www.geopunt.be/kaart

De quartairgeologische kaart (Figuur 11) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Ten noordoosten zijn er tevens oudere fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en jongere fluviale afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) aanwezig. Deze situeren zich ter hoogte van de vallei van de Meersenbeek en zijn gearceerd weergegeven op de kaart. Nog verder ten noordoosten van het onderzoeksgebied zijn er zandige eolische afzettingen van het Holoceen en mogelijk het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) aangegeven op de kaart, evenals oudere eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en/of hellingafzettingen van het Quartair.⁷

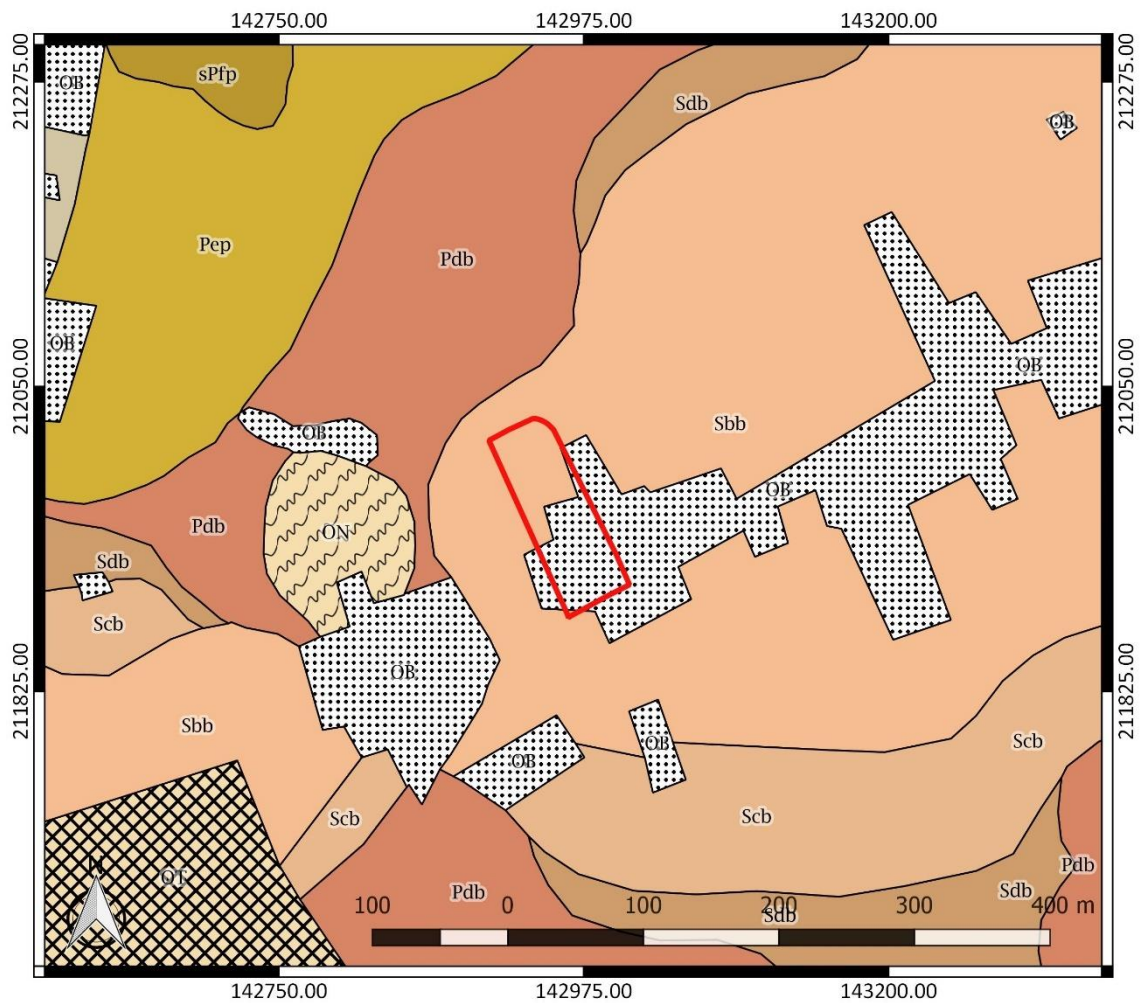
Figuur 11: Quartaairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁷ www.geopunt.be/kaart

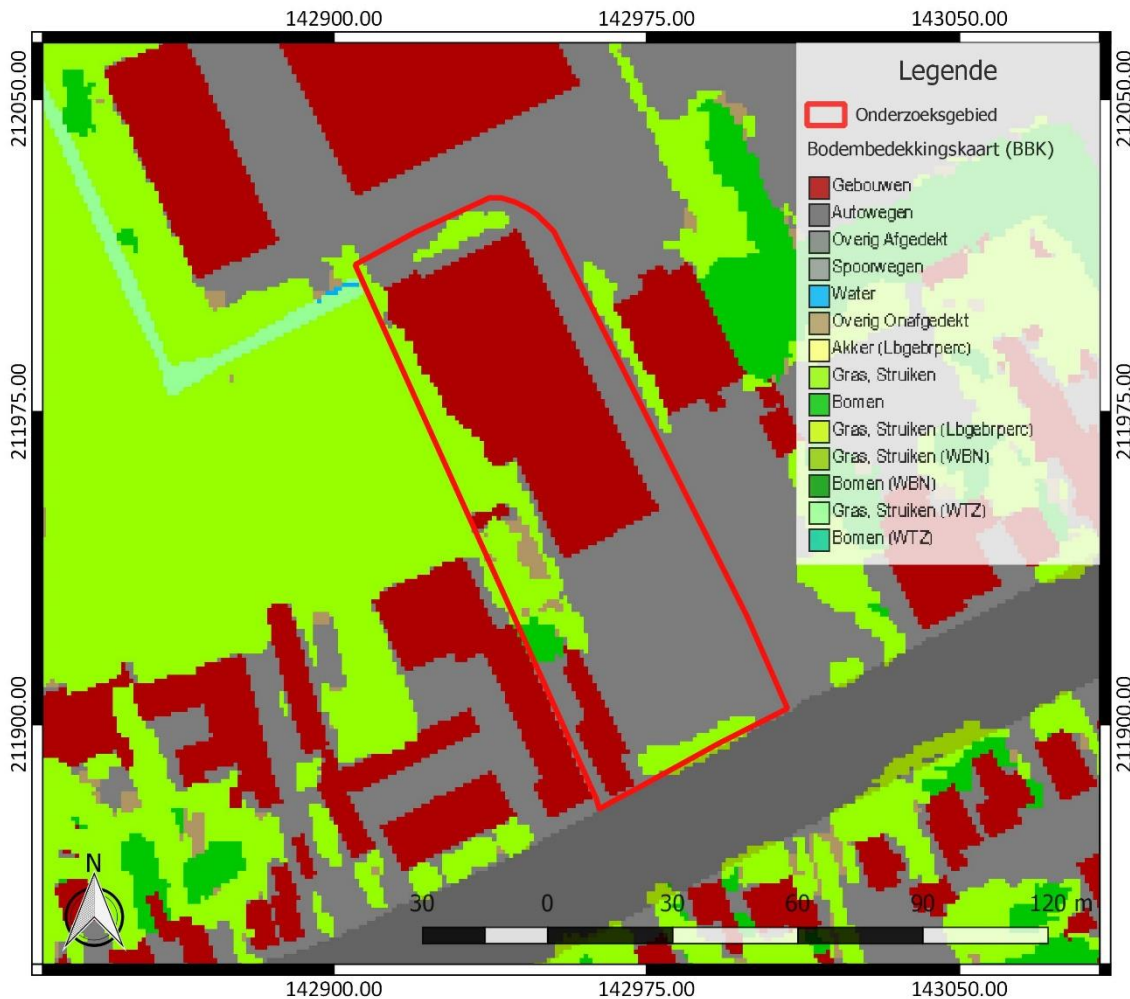
Figuur 12: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 13) situeert het zuidelijke gedeelte van het onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB) en het noordelijke gedeelte in een droge lemige zandbodem met structuur B horizont (Sbb). Verder toont de kaart dat ten noordwesten en ten zuiden van het onderzoeksgebied een matig natte licht zandleembodem met structuur B horizont voorkomt (Pdb). Ten zuiden en ten westen van het onderzoeksgebied vinden we een matig droge lemige zandbodem met structuur B horizont (Scb). Ten noorden, ten westen en ten zuiden situeert zich een matig natte lemige zandbodem met structuur B horizont (Sdb). In het noordwesten van het onderzoeksgebied zijn een natte licht zandleembodem zonder profiel (Pep) en een zeer natte licht zandleembodem zonder profiel met zand op geringe diepte (sPfp) te verwachten. Direct ten westen van het terrein zijn er tenslotte opgehoogde gronden (ON) en ten zuidwesten sterk vergraven gronden (OT) aangegeven op de bodemkaart.

Figuur 13: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaat gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het terrein volgens de kaart ingenomen door gras en struiken (Figuur 14). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 6).

Figuur 14: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De dorpskern van Beveren is ontstaan rond een dries, ter hoogte van het marktplein. Beveren is gelegen langs de vroegere Romeinse heirbaan tussen Rijsel en Antwerpen. Het is de hoofdplaats van het voormalige Land van Beveren, dat bestond uit de parochies Beveren, Verrebroek, Kieldrecht, Doel en Kallo, enclaves in Sint-Niklaas, Lokeren, Waasmunster, Belsele en Haasdonk, en de heerlijkheden Pumbeek, Paddeschoot, Arschoot en Zombeke. Het centrum van het Land van Beveren werd gevormd door het kasteel van Beveren, een waterburcht ten noorden van de gemeente, die gesloopt werd in de 17de eeuw. Van het kasteel rest enkel nog een motte, de zogenaamde "Singelberg". Het kasteel lag in poldergebied, dat regelmatig overstroomde. Hierdoor werd de ontwikkeling van Beveren geremd tot in de 16de eeuw. Aan het begin van de 16de eeuw kwam er een octrooi met de toestemming om een wekelijkse markt te organiseren, waarmee de bloei van de gemeente werd ingezet.⁸

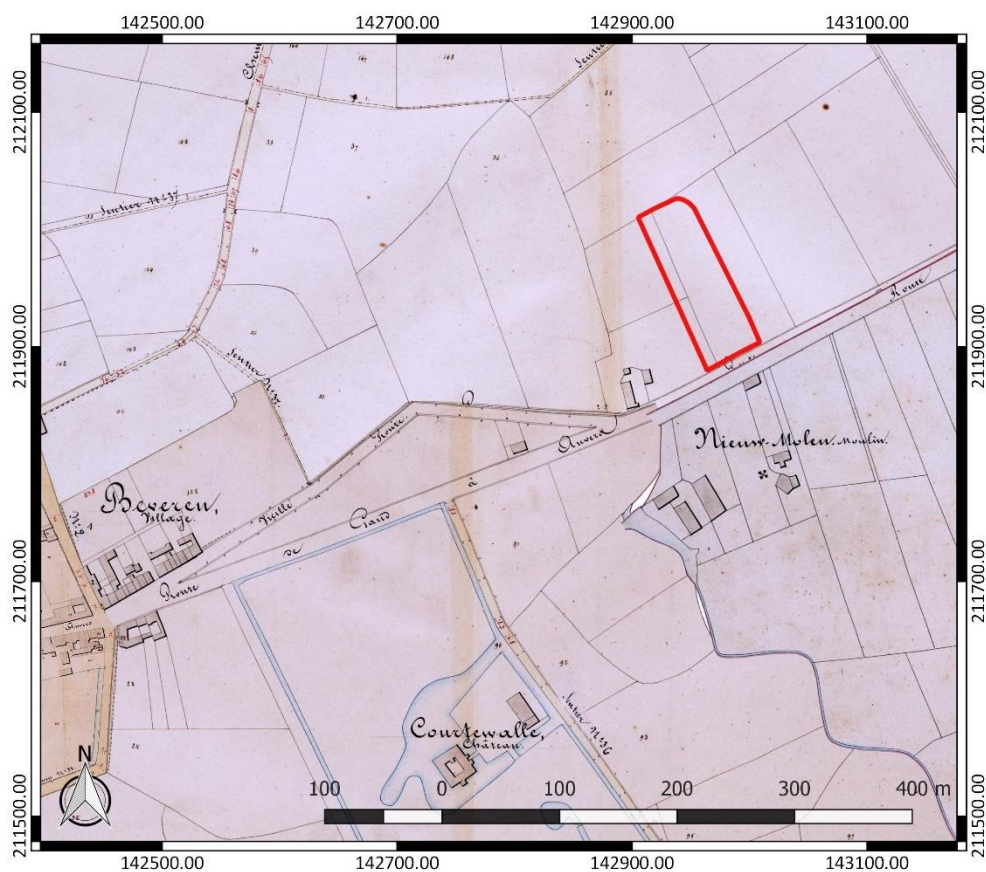
Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 15). Er zijn slechts enkele gebouwen op te merken in de directe omgeving van het onderzoeksgebied. Het terrein bevindt zich ten noordoosten van het centrum van Beveren.

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Beveren [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13947> (geraadpleegd op 26 juni 2019)

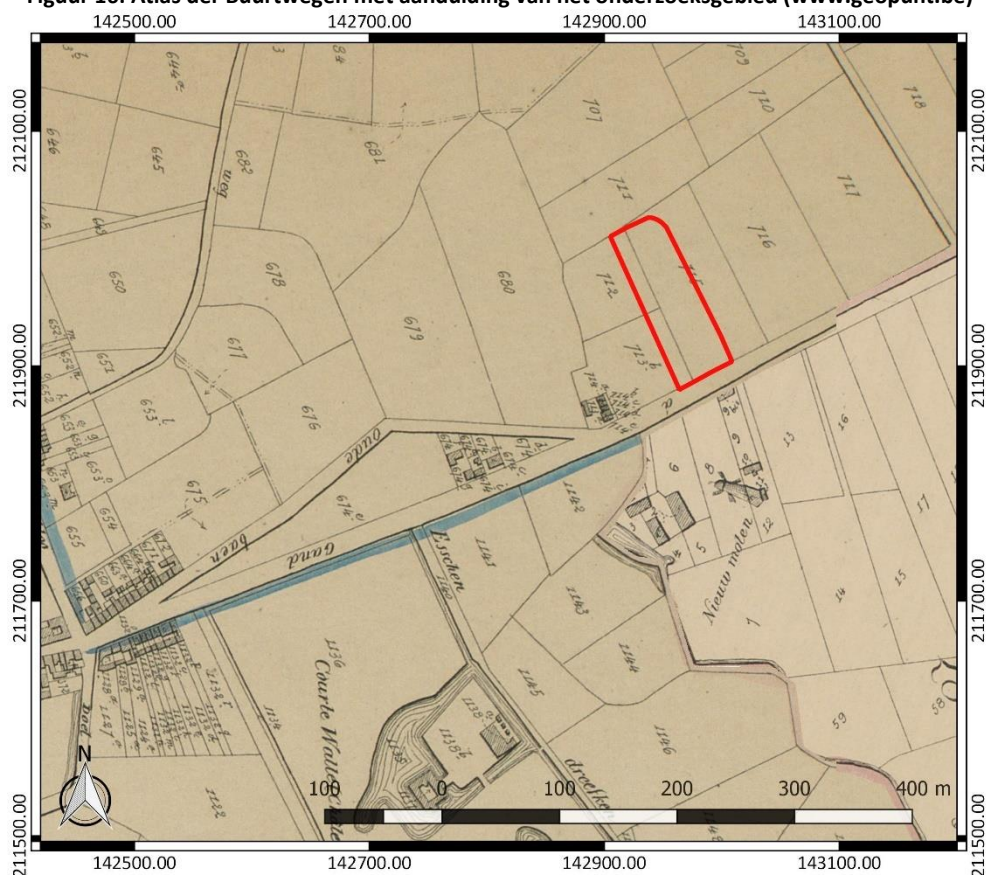

Figuur 15: Kabinetsskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is een gelijkaardige situatie te zien, waarbij het onderzoeksgebied niet bebouwd is (Figuur 16). De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) (Figuur 17) en een topografische kaart van Beveren-Waas uit 1903 (Figuur 18) tonen dat de bebouwing in de omgeving iets toegenomen is.

Figuur 16: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

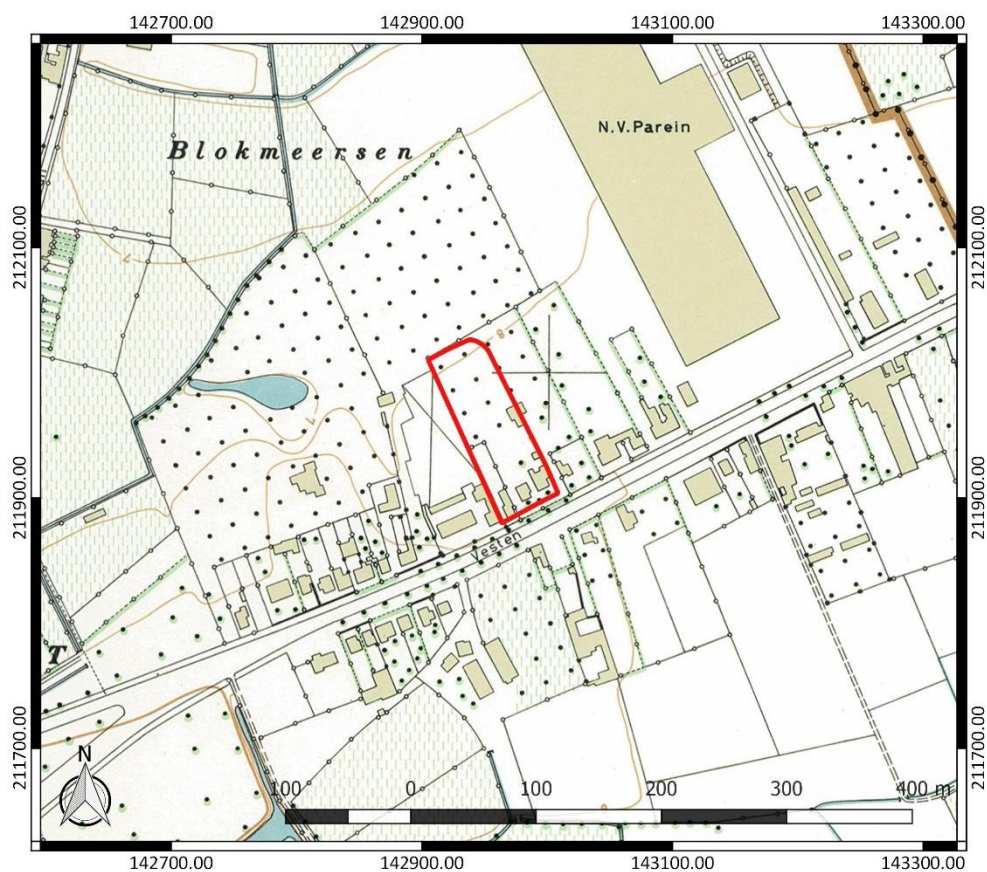

Figuur 17: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

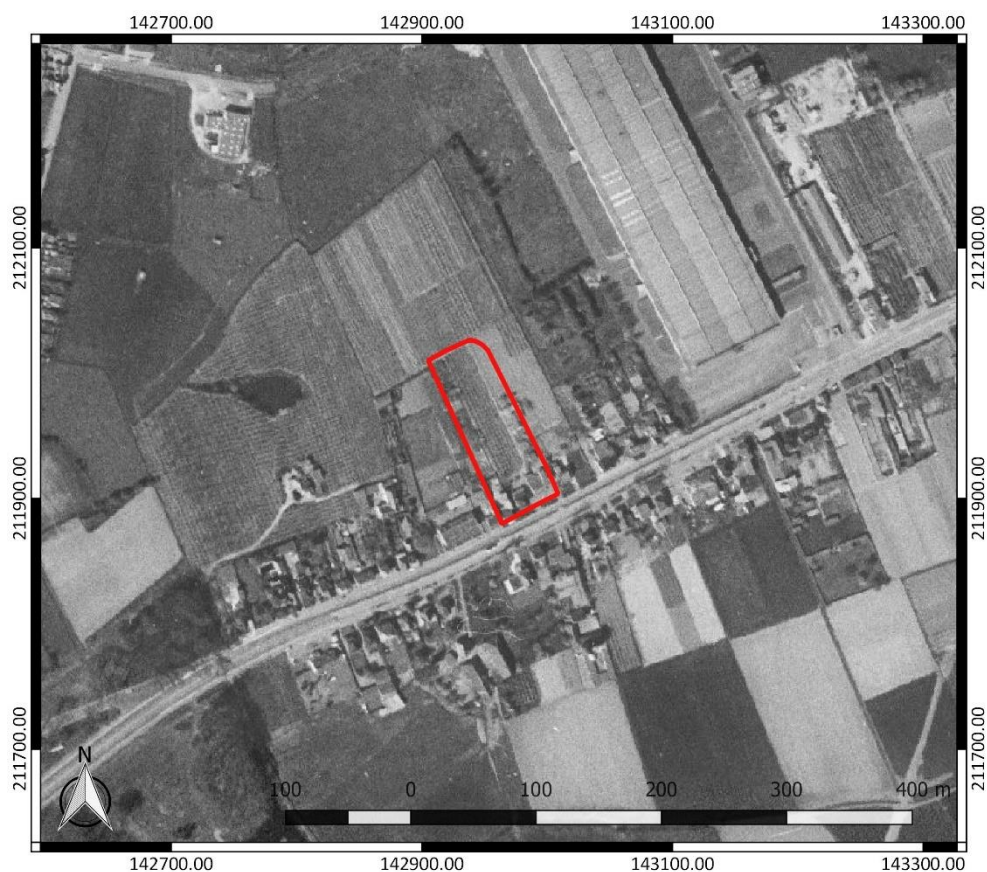

Figuur 18: Topografische kaart van Beveren-Waas uit 1903 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Een topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970) toont dat er bebouwing is in het zuidelijke gedeelte van het onderzoeksgebied (Figuur 19). Ook is de bebouwing in de omgeving sterk toegenomen. Dit is eveneens te zien op een luchtfoto uit 1971 (Figuur 20) en een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 21). Het noordelijke gedeelte van het onderzoeksgebied is nog steeds in gebruik als akkerland. De huidige bebouwingen en verhardingen, zoals te zien op een recente luchtfoto (Figuur 6), zijn dus pas na deze periode aangelegd.

Figuur 19: Topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

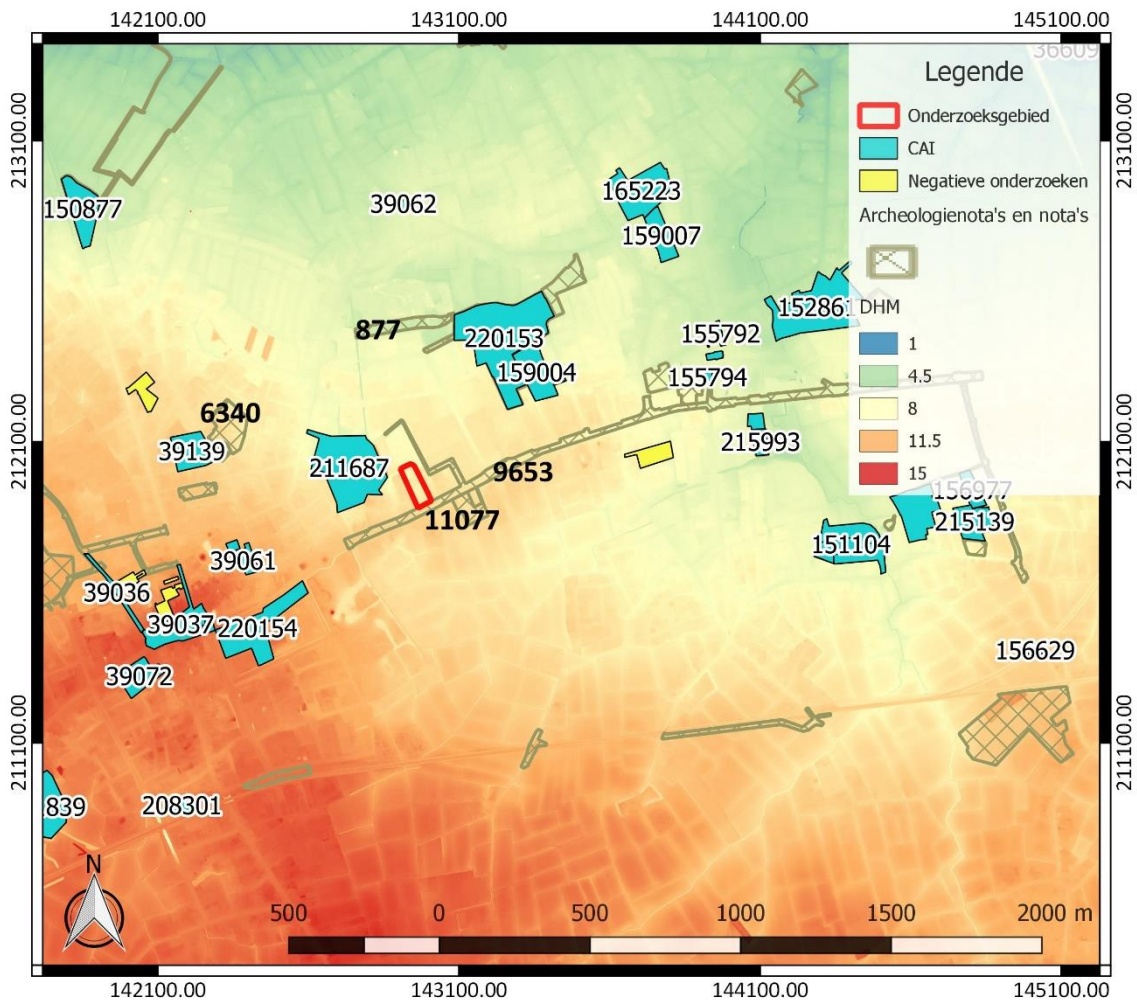
Figuur 21: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 22). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Ten noordwesten van het onderzoeksgebied situeren zich overblijfselen uit de steentijd, de ijzertijd, de volle middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd (CAI ID 211687). Uit de steentijd is er lithisch materiaal gevonden: een spitskling in vuursteen uit het midden-neolithicum en ander lithisch materiaal dat zich verspreid in het vlak en in recentere sporen bevond. Uit de vroege ijzertijd bevindt er zich een grafstructuur. Verder zijn er in het oosten van deze CAI-locatie verschillende spiekers, kuilen, een greppel en een waterput gevonden uit de midden-ijzertijd. Vermoedelijk horen deze structuren tot een erf dat zich buiten het onderzoeksgebied bevindt. De kapdatum van het gebruikte hout voor de waterput werd geplaatst in 560/559 en 557/556 v. Chr. Daarnaast werd er een plattegrond van een gebouw gevonden uit de volle middeleeuwen. Er zijn sporen van een hoofdgebouw, een bijgebouw, vier waterkuilen, een afvalkuil en enkele greppels. Het hoofdgebouw is een bootvormig gebouw met zes gebinten. Vermoedelijk horen deze sporen bij twee verschillend erven. Uit de nieuwe tijd zijn er greppels en enkele kuilen aanwezig. Uit de nieuwste tijd is er verder

nog sprake van de fundering van een brug over een gegraven waterloop. Het gaat om twee rechthoekige bakstenen fundamenteën van ongeveer 3 bij 0,8 m.⁹

Figuur 22: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Ten noordoosten van het onderzoeksgebied bevinden zich resten uit de metaaltijden, de middeleeuwen en de nieuwe tijd (CAI ID 220153). De overblijfselen uit de metaaltijden bestaan uit bewoningssporen die aan de hand van de aanwezigheid van handgevormd aardewerk geplaatst worden in de metaaltijden of in de Romeinse periode. Uit de middeleeuwen werden er enkele greppels gevonden. Verder zijn er nog sporen uit de nieuwe tijd die gerelateerd worden aan landindeling.¹⁰

Direct aangrenzend zijn er nog sporen uit de ijzertijd gevonden (CAI ID 159004). Het betreft ontdekkende rijen van paalkuilen, mogelijks van gebouwplattegronden, en grote kuilen, waarvan er een gevuld was met verbrande leem en houtskool. Deze wordt geïnterpreteerd als een haardkuil. Ook werden er grachten en een mogelijke waterput aangetroffen. In enkele kuilen werd aardewerk gevonden.¹¹

⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 211687, Viergemeet (geraadpleegd op 27 juni 2019)

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 220153, Farneselaan (geraadpleegd op 27 juni 2019)

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 159004, A. Farneselaan I (geraadpleegd op 27 juni 2019)

Er werden ook nog andere sporen uit de metaaltijden, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwste tijd gevonden (CAI ID 206975). Zo is er een vermoedelijke kringgreppel uit de midden-bronstijd, met een datering op houtskool van 3090 +/- BP. Uit de ijzertijd of mogelijks al de late bronstijd zijn er drie gebouwplattegronden en drie spiekers gevonden, en verschillende palenclusters, kuilen en een waterkuil. Verschillende dateringen wijzen op de vroege of de midden-ijzertijd.

Daarnaast werden nog enkele greppels met fragmenten aardewerk aangetroffen uit de vroeg-Romeinse tijd of de late ijzertijd. Uit de middeleeuwen vinden we er een driebeukige bootvormige huisplattegrond, van ca. 19,1 m lang en 11,8 m breed. Op basis van C¹⁴-dateringen wordt deze plattegrond vermoedelijk in de 10de eeuw gedateerd. Tenslotte zijn er nog enkele grachten en kuilen uit de nieuwste tijd.¹²

Ten westen van het onderzoeksgebied bevindt zich het laatmiddeleeuwse Wilhelmienvlooster (CAI ID 39061). Het klooster bestond sinds 1461, maar werd afgeschaft in 1783. In de 18de en 19de eeuw werd het afgebroken en het materiaal gebruikt voor de bouw van een groot herenhuis, het huidige klooster. Vanaf 1881 wordt het gebied bezet door een congregatie van OLV-Prestatie, die hier een kloostergebouw en scholen bouwden.¹³

De muurrestanten, een greppel en een bakstenen kelder die bij dit klooster hoorden, werden hier ook gevonden (CAI ID 210426). In het westen van deze CAI-locatie werden nog drie waterputten en een kleinere kuil gevonden, te dateren in de late ijzertijd.¹⁴

Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied zijn er sporen uit de metaaltijden en de nieuwe tijd te vinden (CAI ID 220154). Het gaat om 26 sporen die vermoedelijk te dateren zijn in de ijzertijd. Uit de nieuwe tijd betreft het ook enkele sporen, waaronder een gracht, daterend van de middeleeuwen tot de nieuwe tijd.¹⁵

Verder ten zuidwesten situeren zich resten uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen en nieuwe tijd (CAI ID 39037). Het meest in het oog springt de laatmiddeleeuwse gotische kerk (CAI ID 39054). Deze werd in de volle middeleeuwen, in de 11de en 12de eeuw gebouwd als driebeukige romaanse kruiskerk, en in de 13de eeuw vergroot. In de 15de eeuw werd de romaanse kerk afgebroken en vervangen door een gotische, die gebouwd werd rond de behouden viering. De kerk bestaat dan ook uit een deels romaanse, deels gotische en deels neogotische pseudo-basiliek. Tijdens de aanleg van de centrale verwarming werd er een gewelfde grafkelder aangetroffen, met vier kisten. Vermoedelijk gaat het hier om een 'Bourgondische tombe'.¹⁶ Bij de kerk is ook een volmiddeleeuwse begraafplaats ontdekt, die in de 13de eeuw werd ommuurd. Uit deze periode vinden we ook een onverhard wegtracé. De kerkhofmuur werd in de 18de en 19de eeuw gesloopt, en rond het midden van de 19de eeuw werd het kerkhof verplaatst. Uit de 18de eeuw vinden we er dan ook grafstructuren, waaronder grafkelders.

Uit de steentijd is er lithisch materiaal aangetroffen in een oorspronkelijk lager gelegen terreindeel waarin plaatselijk een oude podzolbodem was bewaard onder de middeleeuwse nivellering. In een plaatselijk bewaard oud bodemoppervlak en in de oudste middeleeuwse lagen werd aardewerk uit de ijzertijd ontdekt. In een jongere nivelleringslaag werden fragmenten van Gallo-Romeinse

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 206975, Farnèselaan (geraadpleegd op 27 juni 2019)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39061, Wilhelmienvlooster (geraadpleegd op 27 juni 2019)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 210426, Sint Maarten Bovenschool (geraadpleegd op 27 juni 2019)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 220154, Gravenplein (geraadpleegd op 27 juni 2019)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39054, Sint-Martinus parochiekerk (geraadpleegd op 27 juni 2019)
Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39037, Grote Markt en Kasteeldreef (geraadpleegd op 27 juni 2019)

dakpannen aangetroffen, vermengd met jonger bouwpuin. Dit is wellicht afkomstig van een verbouwing aan de kerk. Er werd eveneens een brandrestengraf uit de midden-Romeinse tijd aangetroffen. Ook uit de nieuwe tijd vinden we hier nog overblijfselen. Zo werd er aan de westzijde van de kerk een wachthuis gevonden, dat gebouwd is in de 15de en 16de eeuw. In de 17de eeuw werd het wachthuis afgebroken.¹⁷

Hiernaast in de Vrasenestraat werden ook nog twee natuurstenen molenstenen gevonden in een recente puinlaag, waarvan een volledig en een fragmentarisch (CAI ID 39036). De datering hiervan is onbepaald.¹⁸

Ten oosten van het onderzoeksgebied werd een greppel ontdekt, die op basis van twee kleine scherven in de metaaltijden gedateerd wordt (CAI ID 159005).¹⁹ Ook werden hier in de buurt greppels en paalkuilen gevonden (CAI ID 215993). De datering is niet duidelijk, maar is wellicht de ijzertijd of de Romeinse tijd.²⁰ In het oosten bevindt zich tevens een kerk die in de volle middeleeuwen gedateerd wordt (CAI ID 31846). In de 10de en 11de eeuw is hij gebouwd als romaanse kerk. Uit het eind van de 11de en de 12de eeuw zijn er nog twee mortelvloeren bewaard. In de 13de – 14de eeuw werd de kerk aangepast naar een gotische kerk. Hiervan is onder andere een tegelmozaïek bewaard. In de 15de tot de 17de eeuw is de kerk herbouwd. Er zijn bijvoorbeeld muurschilderingen uit de 15de eeuw overgebleven. In 1664 werd heel de benedenkerk vervangen.²¹ Naast deze kerk werden een weg en een gracht uit de volle middeleeuwen aangetroffen (CAI ID 155792). De weg werd in de 11de en 12de eeuw aangelegd en was toen een onverharde weg. Tijdens de 13de eeuw werd hij meer afgevlakt en geleidelijk verhard. De gracht scheidde het kerkdomein van deze weg. In de 13de eeuw werd de gracht vervangen door een bakstenen kerkhofmuur.²²

Hier werden ook de muur- en vloerresten van een kleine ruimte in het koetshuis van de voormalige pastorie gevonden, daterend uit de nieuwste tijd (CAI ID 211617). Verschillende bouwfasen werden onderscheiden, onder andere een toiletruimte waarbij gebruik is gemaakt van recuperatiemateriaal, namelijk een oudere grafsteen.²³

Ten noordwesten van het onderzoeksgebied vinden we een laatmiddeleeuwse site met walgracht die gelokaliseerd is op basis van cartografische indicatoren (CAI ID 39139).²⁴ Een andere site met walgracht situeert zich verder ten westen van het onderzoeksgebied. Hier vinden we een behuisde hofstede uit de 16de en 17de eeuw met walgracht (CAI ID 39072). In de 18de eeuw is deze vervangen door het zogenaamde ‘Bosdamkasteel’.²⁵

Ten noordoosten van het onderzoeksgebied situeren zich andere overblijfselen uit de nieuwe tijd, namelijk de fundamenten en een waterput van het 17de-eeuwse ‘Huis van Briels’ (CAI ID 155794). In 1938 is dit huis afgebroken.²⁶

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39037, Grote Markt en Kasteeldreef (geraadpleegd op 27 juni 2019)

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39036, Vrasenestraat I (geraadpleegd op 27 juni 2019)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 159005, Grote Baan 184 (geraadpleegd op 27 juni 2019)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 215993, Rudolf Esserstraat (geraadpleegd op 27 juni 2019)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31846, Parochiekerk O.-L.-Vrouw (geraadpleegd op 27 juni 2019)

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 155792, Dambrugstraat I (geraadpleegd op 27 juni 2019)

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 211617, Koetshuis pastorie van Melsele (geraadpleegd op 27 juni 2019)

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39139, Kallobaan I (geraadpleegd op 27 juni 2019)

²⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39072, Kretenborch (geraadpleegd op 27 juni 2019)

²⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 155794, Rudolf Esserplein I (geraadpleegd op 27 juni 2019)

Verscheidene relevante bekrachtigde archeologienota's hebben betrekking op de omgeving van het onderzoeksgebied. Daarom halen we hier kort de voornaamste resultaten aan. Langs een groot deel van de N70, waarvan Vesten deel uitmaakt, is besloten om in de vorm van een werfopvolging een archeologisch onderzoek uit te voeren, op basis van het hoge archeologisch potentieel (ID 9653).²⁷ Ook is juist ten zuiden van het onderzoeksgebied besloten om dat de uitvoering van een proefsleuvenonderzoek nodig is (ID 11077).²⁸ De werfbegeleiding en het proefsleuvenonderzoek zijn echter nog niet uitgevoerd of er is nog geen verslag van beschikbaar. Ten noorden van het onderzoeksgebied werden bij een prospectie met ingreep in de bodem overblijfselen uit de metaaltijden en/of de Romeinse tijd geregistreerd (ID 877).²⁹ Ten noordwesten werden tenslotte op basis van proefsleuvenonderzoek sporen aangetroffen van de metaaltijden tot de nieuwste tijd (ID 6340).³⁰

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied kent een gunstige landschappelijke ligging op de noordelijke flank van de Wase Cuesta. Deze gunstige ligging wordt onder meer bevestigd door de historische kern van Beveren, die zich op korte afstand ten zuidwesten van het onderzoeksgebied bevindt. In de omgeving van het terrein zijn verschillende gekende archeologische waarden aanwezig, die onder meer dateren uit de steentijd, de bronstijd, de ijzertijd, de Romeinse tijd en de middeleeuwen. Het gaat zowel om sporen van bewoning als van begraving. Ook uit de nieuwe en de nieuwste tijd zijn vondsten gekend in de omgeving, maar voor deze periode zijn we met betrekking tot het onderzoeksgebied goed geïnformeerd aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's. Deze tonen dat het terrein lang in gebruik was als akkerland en dat de bebouwing en verharding op het terrein pas is ontstaan in de 20ste eeuw. Door het gebruik van het terrein voor landbouwactiviteiten en de bebouwing in de 20ste eeuw is de kans reëel dat de ploeglaag verstoord is, wat de kans verkleint dat binnen het onderzoeksgebied in situ bewaarde steentijd artefactensites aanwezig zijn. Voor de andere perioden kent het terrein wel een verhoogd archeologisch potentieel.

Wat is de impact van de geplande werken?

Slechts binnen een deel van het onderzoeksgebied worden werken gepland (3386 m²). Deze werken omvatten het afbreken van bestaande bebouwing en het uitbreiden van de reeds bestaande parking, waarbij nieuwe parking wordt aangelegd. Op perceel 715g2 bevinden zich al parkeerplaatsen en verhardingen, waarbij een deel van de verhardingen en parkeerplaatsen veranderd worden. De bestaande fundering blijft er echter behouden, waardoor er geen sprake is van een bijkomende

²⁷ Van Neste T./ M. De Puydt, 2018: *Archeologienota Melsele – N70 2018*, Sint-Niklaas (Rapporten van Erfpunt – cel Onderzoek 101).

²⁸ Arckens M./N. Geelen/J. De Beenhouwer, 2019: *Archeologienota Beveren Vesten 90 Resultaten*, Wijnegem.

²⁹ Van Neste T./ M. De Puydt, 2016: *Archeologienota Melsele Farnèselaan 2016*, Sint-Niklaas (Rapporten van Erfpunt – cel Onderzoek 6).

³⁰ Coremans L./ N. Reyns/ V. Smet, 2018: *Archeologienota Beveren – Kallobaan*, Temse (Rapporten All-Archeo bvba 391).

aantasting van het aanwezige bodemarchief. Ter hoogte van perceel 712w (ca. 964 m²) worden heel wat bodemingrepen uitgevoerd die wel een bijkomende bedreiging van het bodemarchief betekenen. Hier is de impact van de geplande werken op het bodemarchief sterk negatief.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijke ligging van het terrein. Daarnaast bevinden zich in de (nabije) omgeving verschillende gekende archeologische waarden. Er is met name een archeologische verwachting naar sporen van bewoning en van begraving uit de metaaltijden tot de middeleeuwen.

Daaruit volgt dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is in de zones waar door de geplande werken een bijkomende aantasting van het bodemarchief verwacht wordt. De geplande werken zorgen voor een bedreiging van het bodemarchief ter hoogte van perceel 712w, dat een oppervlakte kent van ca. 964 m². Daarom wordt in deze zone binnen het onderzoeksgebied verder archeologisch vooronderzoek nodig geacht (Figuur 23).

Figuur 23: Zone die afgebakend wordt voor verder vooronderzoek (groen), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet aangewezen aangezien het potentieel van het onderzoeksgebied reeds voldoende is aangetoond op basis van de CAI en de kost van een veldkartering kosten-baten niet opweegt. Landschappelijk booronderzoek is voornamelijk gericht op de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op steentijd artefactensites. Dit kan echter reeds voldoende ingeschat worden op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek. Een groot deel van de zone die afgebakend is voor verder vooronderzoek kent bebouwingen en verhardingen tijdens de nieuwste tijd en verder een gebruiksgeschiedenis als akkerland. Daardoor is de kans reëel dat de bovenzijde van het aanwezige bodemarchief hier geroerd is. Dit beperkt de kans dat steentijd artefactensites in situ bewaard zijn op het terrein.

Daarom is het zinvoller om meteen een proefsleuvenonderzoek uit te voeren, om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Het kent een gunstige landschappelijke ligging en er zijn veel gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied. Er is met name een archeologische verwachting naar sporen uit de metaaltijden tot de middeleeuwen. Daaruit volgt dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is in de zone waar het bodemarchief bedreigd wordt door de geplande werken. Het gebied kent een lange gebruiksgeschiedenis als akkerland, waardoor geen grootschalige verstoringen van het bodemarchief te verwachten zijn. De impact van de geplande werken op het bodemarchief is enkel negatief ter hoogte van perceel 712w. Deze zone wordt dan ook afgebakend voor verder archeologisch vooronderzoek.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Adams R./S. Vermeire/G. De Moor/P. Jacobs/S. Louwye/T. Polfliet, 2002: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 15 Antwerpen*, Gent.

Arckens M./N. Geelen/J. De Beenhouwer, 2019: *Archeologienota Beveren Vesten 90 Resultaten*, Wijnegem.

Coremans L./ N. Reynders/ V. Smet, 2018: *Archeologienota Beveren – Kallobaan*, Temse (Rapporten All-Archeo bvba 391).

Thoen, H. (ed.), 1989: *Temse en de Schelde van ijstijd tot Romeinen*, Brussel.

Van Neste T./ M. De Puydt, 2016: *Archeologienota Melsele Farnèselaan 2016*, Sint-Niklaas (Rapporten van Erfpunt – cel Onderzoek 6).

Van Neste T./ M. De Puydt, 2018: *Archeologienota Melsele – N70 2018*, Sint-Niklaas (Rapporten van Erfpunt – cel Onderzoek 101).

4.2 Websites

Cartesius (2019)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2019)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2019)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2019)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2019)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2019)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2019)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

